

віри, нажаль, недостатньо, треба ще щось робити для цього.

Завжди були і є люди, які своїми думками і діями повернули ситуацію на краще та змінили світ навколо себе. Серед них – гуманісти, кожний з яких є авторитетним правозахисником, вони є прикладом для тих, хто присвятив себе справі захисту прав людини. Серед них: Махатма Ганді (1869 -1948), «Перша леді всього світу» - Елеонора Рузвельт (1884-1962), Нельсон Мандела, Петро Григоренко (1907-1987), А.Д. Сахаров (1921-1989), «людина століття» Вікторас Пяткус (1928-2012) та інші. Приклад їх життя, діяльності та боротьби буде надихати багато поколінь людей у всьому світі на завоювання та збереження загально людських прав та цінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна декларація прав людини. Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р.
2. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р.
3. Хартія основних прав Європейського Союзу від 7.12.2000 р.
4. Литвиненко І. Л. Генезис прав людини в історії політико-правової думки світу та України / І. Л. Литвиненко // Вісник Хмельницького ін-ту регіонального управління та права. – 2004. – № 1–2. – С. 7–13.
5. Головистикова А. Н. Права человека: учебник / А. Н. Головистикова, Л. Ю. Грудцына. – М. : Эксмо, 2008. – 448 с. (Российское юридическое образование).
6. Алексеев С. С. Право: азбука – теория – философия: опыт комплексного исследования / С. С. Алексеев. – М., 1999. – С. 619.

*Воронько Олена Олександрівна,
асистент кафедри цивільного
та господарського права,
Державний ВНЗ "Національний гірничий університет"*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Антропогенне і техногенне навантаження на навколишнє природне середовище (далі - НПС) в Україні у кілька разів перевищує відповідні показники у розвинутих країнах світу. Тривалість життя в Україні становить у

середньому близько 66 років (у Швеції - 80, у Польщі - 74). Значною мірою це зумовлено забрудненням НПС внаслідок провадження виробничої діяльності підприємствами гірничодобувної, металургійної, хімічної промисловості та паливно-енергетичного комплексу.

Юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства є складовою частиною механізму забезпечення раціонального природокористування, відновлення екологічних об'єктів і охорони НПС. Її суть полягає в тому, що особа, яка порушила законодавство про охорону НПС, зобов'язана понести відповідальність, що забезпечується у свою чергу примусом держави.

Державній охороні і регулюванню використання на території України підлягають: НПС як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і невикористовуванні в економіці в даний період (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ), ландшафти та інші природні комплекси. Державній охороні від негативного впливу несприятливої екологічної обстановки підлягають також здоров'я і життя людей.

В основу класифікації юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства покладено характер конкретної санкції, яка застосовується за вчинення правопорушення. Згідно з цим критерієм вона поділяється на: кримінальну, адміністративну, цивільно-правову і дисциплінарну

Підставою притягнення особи до відповідальності є вчинення екологічного правопорушення, яке являє собою винну, протиправну, економічно небезпечну дію, яка посягає на встановлений порядок використання природних ресурсів, охорони НПС та порушує екологічні і пов'язані з ними інші права людини і вимоги економічної безпеки. Застосування заходів дисциплінарної, адміністративної або кримінальної відповідальності не звільняє винних від компенсації шкоди, заподіяної забрудненням НПС та погіршенням якості природних ресурсів.

Відповідальність за порушення законодавства про охорону НПС передбачена Цивільним кодексом України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, Кримінальним кодексом України, Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» та іншими нормативно-правовими актами. Так, відповідальність несуть особи, винні у: а) порушенні прав громадян на екологічно безпечне НПС; б) порушенні норм екологічної безпеки; в) порушенні вимог законодавства України при проведенні екологічної експертизи, в тому числі поданні завідомо неправдивого експертного висновку; г) невиконанні вимог державної екологічної експертизи; д) фінансуванні і впровадженні у виробництво нових технологій і устаткування без позитивного висновку державної екологічної експертизи; е) порушенні екологічних вимог при проектуванні, розміщенні, будівництві, реконструкції, введенні в дію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів; є) допущенні наднормативних, аварійних і залпових викидів і скидів забруднюючих речовин та інших шкідливих впливів на НПС; ж) перевищенні лімітів та порушенні інших вимог використання природних ресурсів; з) самовільному спеціальному використанні природних ресурсів; і) невжитті заходів щодо попередження та ліквідації екологічних наслідків аварій та іншого шкідливого впливу на НПС; ї) невиконанні розпоряджень органів, які здійснюють державний контроль у галузі охорони НПС, та вчиненні опору їх представникам; й) порушенні природоохоронних вимог при зберіганні, транспортуванні, використанні, знешкодженні та захороненні хімічних засобів захисту рослин, мінеральних добрив, токсичних радіоактивних речовин та відходів; к) невиконанні вимог охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду та інших територій, що підлягають особливій охороні, видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України; л) відмові від надання своєчасної, повної та достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища, а також про джерела забруднення, у приховуванні випадків аварійного забруднення НПС або фальсифікації відомостей про стан екологічної обстановки чи захворюваності населення; м) приниженні честі і

гідності працівників, які здійснюють контроль в галузі охорони НПС, посяганні на їх життя і здоров'я; н) порушенні природоохоронних вимог під час провадження діяльності, пов'язаної з поводженням з генетично модифікованими організмами. Законодавством України може бути встановлено відповідальність і за інші порушення законодавства про охорону НПС.

Дисциплінарна відповідальність

Дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення виникає у разі невиконання або неналежного виконання особою, уповноваженою на те державою, екологічних вимог, які складають коло її службових та професійних обов'язків та інших вимог дисципліни праці, пов'язаних з використанням природних ресурсів, охорони НПС, забезпечення екологічної безпеки при наявності вини такої особи. Видами дисциплінарних стягнень в такому випадку є догана та звільнення з посади.

Адміністративна відповідальність

Адміністративна відповідальність застосовується за винні і протиправні діяння, що порушують встановлений порядок використання природних ресурсів, охорони НПС, забезпечення екологічної безпеки та екологічного права громадян. Заходами адміністративного впливу у випадку настання адміністративної відповідальності є попередження, штраф, оплатне вилучення та конфіскація об'єкта правопорушення, позбавлення спеціального права, громадські роботи, виправні роботи, адміністративний арешт.

Цивільна відповідальність.

Шкода, заподіяна внаслідок порушення законодавства про охорону НПС, підлягає компенсації в повному обсязі. Сутність цивільно-правової відповідальності за порушення екологічного законодавства полягає в покладенні на особу, винну у вчиненні екологічного правопорушення, несприятливих майнових наслідків (санкцій). Цивільним законодавством передбачена можливість відшкодування не тільки майнових збитків, але й моральних. Підставою майнової відповідальності є наявність реальної шкоди. Умовами відповідальності є протиправність, причинний зв'язок між заподіяною

шкодою і протиправністю, наявність вини заподіячів шкоди, підвищений екологічний ризик та небезпечна діяльність. Порядок відшкодування шкоди може бути як добровільний, так і судовий.

Кримінальна відповідальність

Кримінальна відповідальність передбачена чинним Кримінальним кодексом і застосовується тільки судами за вчинення суспільно небезпечних екологічних правопорушень з високим рівнем екологічного ризику і екологічної безпеки для НПС, природних ресурсів, життя і здоров'я людей, тобто злочинів з метою покарання осіб, винних у здійсненні такого правопорушення. Розмежувальним критерієм злочинів і адміністративних проступків виступає ступінь суспільної небезпеки. Крім того, враховуються також конкретні обставини правопорушень: вид і розмір завданої шкоди, конкретні наслідки тощо. Санкцією за порушення вимог екологічного законодавства у випадку скоєння екологічного злочину є штраф, конфіскація, позбавлення або обмеження волі, позбавлення права обіймати певні посади.

Проведений аналіз значної частини законодавчих актів дозволяє говорити про те, що відносини щодо забезпечення екологічної безпеки в принциповому плані охопленні правовим регулюванням на рівні основних пріоритетів – забезпечення права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля та гарантування його якісного стану згідно з основними нормативами екологічної безпеки. Законодавство містить не тільки декларації щодо забезпечення екологічної безпеки, але й закріплює сукупність важелів праворегулюючого та забезпечувального спрямування. Нормативно - правові приписи чинного законодавства містять багато юридичних принципів, які гармонізують із правовим регулюванням зазначених відносин у країнах – членах Європейського Співтовариства.

Викладене вище відбиває процес активного формування законодавства у сфері екологічної безпеки і висвітлює напрями для подальшого зближення принципів правового забезпечення екологічної безпеки в Україні та країнах ЄС, інших міжнародно-правових документів.